

dr. Rozina Švent

France Pibernik: *Drobci zamolklega časa: spomini.*

(Grafična priloga iz zapuščine Andreja Pibernika.)

Ljubljana: Družina (Zbirka Čas in ljudje; knjiga 28), 2014.

France Pibernik (rojen 2. 9. 1928 v Suhadolah pri Komendi) zagotovo sodi med tiste naše literarne zgodovinarje, ki imajo "kaj povedati", zato nas izid njegovih spominov niti ni posebej presenetil. Nekako smo jih že kar nekaj časa pričakovali, morda že ob njegovi 80-letnici, še bolj gotovo pa ob lanski 85-letnici.

Pisanja spominov, ki jih mestoma dopolnjujejo (pojasnjujejo?) njegove pesmi, se je France Pibernik lotil precej kronološko ter naredil lok od zgodnjega otroštva prek šolskega obdobja (njegovega lastnega izobraževanja in tudi časa, ki ga je kot profesor slovenščine preživel na kranjski gimnaziji) vse do upokojitve v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. Prav zadnje, zrelo obdobje, mu je v življenje prineslo veliko novih izzivov, poglobljenih študij in raziskav. Ker se je moral v času profesure intenzivno ukvarjati tako s svetovno kot s sodobno slovensko literaturo ter se ob tem tudi kulturno angažirati v provincialno zatohlem podeželskem mestu, mu je takrat ostalo zelo malo časa, ki ga je lahko namenil lastnemu umetniškemu ustvarjanju. "Moj osebni azil je bila vseskozi literatura," je zapisal (*Drobci zamolklega časa*, str. 125). Še največ časa za pesnjenje je našel v času šolskih počitnic, ki jih je rad preživljal v svojem rojstnem kraju in predvsem v naravi, kar vse je našlo odzven v njegovih pesmih. So se pa njegove pesniške zbirke "rojevale" počasi in praviloma z večdesetletnimi presledki: *Bregovi ulice* (1960), *Ajdova znamenja* (1993), *Svetloba timijan* (2000). Ker Pibernik tudi sam piše različne knjižne ocene (veliko jih je objavil prav v *Sodobnosti*), je pozorno spremljal, kaj o njegovem delu menijo drugi pesniki ter uradni kritiki oziroma poročevalci. Že ob izidu prve pesniške zbirke je tako na lastni koži spoznal: "Kritika je sestavni del javnega delovanja, ampak moje glavno spoznanje ob vsej publicistični pozornosti je bilo, da ti noben kritik ne more povedati nič

koristnega, ker si slej ko prej odvisen od lastnega notranjega doživljanja in lastnega ustvarjalnega nagiba. Poleg tega si v času izida že za raztežaj naprej od zbirke in že rešuješ nadaljnje probleme. Res pa je tudi, da je bil izid prve zbirke ključnega pomena za moje nadaljnje pesnikovanje, ker mi je ob vsem drugem prinesel tudi kritično distanco do opravljenega dela.” (*Drobci zamolklega časa*, str. 117.)

Ob lastni življenjski zgodbi nam avtor kritično predstavi tudi povojni čas, ki se ga je vseskozi držalo partijsko enoumje. Že kot študent je pozorno spremljal dogajanje na kulturnem področju. Imel je srečo, da je prav v tem času prišlo tudi do novega programa na oddelku za slovenski jezik in književnost in da je lahko poslušal predavanja najboljših profesorjev: Mirka Rupla, Marje Borštnik, Antona Slodnjaka (slednjemu se je leta 2007 oddolžil z dokumentarno monografijo) in Antona Ocvirka.

Zlasti so zanimivi opisi šestdesetih let, ko so posamezni literati (Kocbek, Zajc, Šalamun, Rožanc, Pučnik itd.) nekako poizkušali razkleniti “partijske okove”, ki so s cenzuro dušili svobodno izražanje. A čas takrat še ni bil primeren in njihovi poskusi so klavrno propadli. Prikaže nam tudi “vročo pomlad 1964”, ko je prišlo do ukinitve Perspektiv in Odra 57.

Ob tem avtor naredi paralelno primerjavo z “življenjem” zdomske skupnosti v Argentini, ki je doživljala zelo podobne pretrese. Konec šestdesetih let je tudi tam prišlo do “delitve duhov” (ključno vprašanje, ki je delilo zdomce, je bilo povezano z vzpostavljanjem stikov z domovino), kar se je najbolj vidno pokazalo ob krizi Slovenske kulturne akcije (SKA, ki je izdajala kar dve pomembni reviji, Meddobje in Glas SKA). Kriza je povzročila, da je iz SKA izstopila radikalnejša struja (Jurčec, Geržinič, Fink), ki je nato ustanovila novo revijo Sij slovenske svobode. Ta je izražala zanimivo dvojnost: na eni strani boj proti komunistični vladi v domovini, na drugi boj za samostojno Slovenijo.

Kot literarni raziskovalec in kritik je France Pibernik kmalu posegel tudi na področje, ki se mu je velika večina literarnih zgodovinarjev raje izognila (častna izjema je bila dr. Helga Glušič): svet pozabljenih in zamolčanih literarnih ustvarjalcev, torej tistih, ki se niso borili na “pravi strani”, tako tistih, ki jih je pogoltnila vojna vihra ali so končali v povojnih izvensodnih pobojih, kot tudi tistih, ki so se leta 1945 umaknili v tujino. Najbolj poglobljeno se je lotil proučevanja življenja in dela Franceta Balantiča (1921–1943), ki je prihajal iz bližnjega Kamnika. Pri tem je naletel na številne njegove sodobnike: Ivana Hribovska, Janeza Remica, Karla Mauserja, Vladimirja Truhlarja, Saša Jermana, Ludveta Potokarja, Vladimirja Kosa, Mirka Javornika in druge. Ker pa v Sloveniji ni bilo na razpolago dovolj študijskega gradiva (literarnih zapuščin, prispevki teh

avtorjev so bili natisnjeni v zdomskih revijah, ki so se nahajale v D-fondu NUK-a /omejen dostop!/), je vzpostavil stik tudi s predstavniki zamejstva in slovenske politične emigracije, kar je bilo več kot dovoljšen razlog, da se je zanj začela zanimati tudi Služba državne varnosti (preiskava stanovanja, zmerjanje po telefonu). K sreči je kmalu prišel čas, ko so se ideološke politične razmere začele nekoliko umirjati in se po osamosvojitvi Slovenije skoraj povsem umirile. Žal je zanimanje za zdomske ustvarjalce pozneje postopoma nekoliko zbledelo. Tudi sam Pibernik se je pri svojem nadaljnjem delu znova bolj usmeril v raziskovanje sodobnih slovenskih književnikov (Anton Vodnik, Jože Udovič).

France Pibernik se nam v knjigi spominov predstavi kot izredno razgledan in ustvarjalen književnik, ki pa se nerad javno izpostavlja. Ljubo mu je bilo poučevanje mladih, ki niso bili obremenjeni z ideološkimi travmami. Kaj je vseskozi čutil do oblasti, je najbolj zgovorno izrazil v zapisu, v katerem opisuje čas, ko so mu ponudili mesto ravnatelja Osrednje knjižnice v Kranju; po treznem razmisleku je ponujeno mu mesto zavrnil: "Tako sem ostal v službi, v kateri na delovnem mestu nisi mogel napredovati, ostajal sem profesor slovenščine, dodajali so mi točke za službena leta in pika. Najbrž je bilo v tem mojem ponašanju nekaj oportunitizma, nekaj moje rezerviranosti do oblasti, pri kateri nisem imel kaj iskati." (*Drobci zamolklega časa*, str. 124). Njegovo stališče je vedno bilo, "da moraš ostati v sebi trden, ostati to, kar si, in se ne predajati problematičnim aktualističnim tendencam". Tak je začetek pesmi *Ravnina (Drobci zamolklega časa*, str. 134): "Kdor raste, raste / samo v naprej določen vrh. / Kdor raste, ne obstane. V višini / se nagne navzdol in se vrne, / največkrat v samotni nič. / Obstane le, kdor je vedno enak, / recimo zemlja, ki se vedno enako vrti / in noče nikamor, / hoče biti le to, kar je."

V knjigi se nam Pibernik razkrije predvsem kot občutljiv človek/pesnik, ki se zaveda ogroženosti narave in človeka v njej, v tišini noči pa razmišlja: "Nekje je večnost / in je bog." Prav to njegovo poglobljeno duhovno razmišljanje, ki na koncu vedno najde izraz v pesmih, ga je reševalo tudi v vsakdanjem življenju. Zlasti v najtežjih trenutkih, ko se je moral poslavljati od svojih bližnjih: brata Avgušтина, ki je kot mlad duhovnik umrl v Avstriji, staršev, drugega brata in nazadnje tudi od prvorojenca, sina Andreja. Morda se je prav v sinu "udejanjila" Pibernikova mladostna želja, da bi nekoč postal slikar?

Status književnika mu je dajal določeno mero samozavesti in potrdilo za nadaljnja literarna prizadevanja. Navkljub razmeroma bogatemu literarnemu opusu in ugledu, ki ga uživa v širši strokovni javnosti, pa je vseskozi znal ohraniti svojo zasebnost. Vse javne funkcije – in ni jih bilo malo

(članstva v žirijah, komisijah, uredništvih, svetih) – je opravljal korektno in profesionalno. Vsako “všečno” politično delovanje mu je bilo vedno tuje. Morda se mu prav zato v kak zapis prikrade nekaj osebne prizadetosti in kritičnosti do posameznih ljudi.